

Grup de famílies adoptants amb infants amb trastorns del comportament i amb necessitats educatives especials

Group of adoptive families with children with behavioral disorders and special needs

Marta Galligó (ccord.) i altres autores¹

Resum

En aquest article s'exposa l'experiència de treball en grup amb famílies que tenen infants que es troben en procés d'adopció a Catalunya i que presenten problemes importants en el seu desenvolupament, ja sigui per alteracions conductuals o bé perquè presenten algun tipus de diagnòstic en salut mental. Tant famílies com professionals que hi han intervingut valoren positivament l'experiència, perquè en les famílies ha augmentat la comprensió de les necessitats dels seus fills i filles, i es confirma el valor del grup com a eina de prevenció de dificultats en el vincle infant-adoptants.

Paraules clau: Treball grupal, adopció, competències parentals, infants amb necessitats educatives especials, infants amb trastorns del comportament.

Per citar l'article: Intress - Equip de Preadoptius de Barcelona. Grup de famílies adoptants amb infants amb trastorns del comportament i amb necessitats educatives especials. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, abril 2015, n. 204, pàgines 116-121. ISSN 0212-7210.

¹ Entitat col·laboradora (ICIF) de l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció (ICAA). Equip integrat per Marta Galligó (coordinadora) marta.galligo@intress.org, Olinda Almeida, Teresa Galligó, Mónica Pla, Elena Requena i Julia Torres (psicòlogues); Laia Bellostes i Yolanda Galera (treballadores socials).

Abstract

This article shows the experience of group work with families who have children who are in the process of adoption in Catalonia, which have significant problems in their development, whether it is a behavioral alteration or some kind of mental health diagnosis. Both families and professionals who have taken part assess it as a positive experience because families have increased the understanding of their children's needs, and this confirms the value of the group as a tool to prevent difficulties in the bond between the child and the adoptive parents.

Key words: Group work, adoption, parental skills, children with special needs, children with behavioral disorders.

El procés d'adopció d'infants a Catalunya s'engega quan es resol administrativament per a un menor que la millor mesura de protecció per a ell és l'adopció en família aliena. Fins que es constitueixi la interlocutòria d'adopció per part d'un jutge, caldrà fer un seguiment psicosocial, que contempla un seguit d'intervencions segons les necessitats de cada situació, com entrevistes, visites domiciliàries, sessions de joc o bé sessions diagnòstiques amb l'infant, així com coordinacions amb els diferents professionals (centres educatius, CDIAP, CSMIJ i altres) que estiguin en contacte amb l'infant i la família. El nostre equip multidisciplinari, format per treballadores socials i psicòlogues, és l'encarregat de fer aquest assessorament psicològic, educatiu i social, i d'informar sobre el procés administratiu i jurídic. Així, un dels objectius principals del seguiment és acompanyar la família en la cria de l'infant, en especial en tot allò referit a les tasques específiques de l'adopció (revelació dels orígens, seqüeles de l'abandonament, discriminació racial...). Administrativament,

aquest seguiment està plantejat des d'una perspectiva individual, de relació professional-família, sense que estiguin contemplats altres tipus d'intervenció o seguiment que impliquin un treball amb les famílies en el seu conjunt.

Tanmateix, des de diferents disciplines que inclouen el treball social, l'educació social, la psicologia, la sociologia, etc., se sap que el treball grupal promou dinàmiques i possibilitats de canvi diferents del que és capaç de provocar el duet que conformen la família i el professional (Rubio i Varas, 1997).

D'aquí la iniciativa de posar en funcionament un treball grupal amb les famílies ateses pel nostre equip, a més de recollir la necessitat detectada en alguns adoptants d'infants amb dificultats importants de desenvolupament de contactar amb d'altres famílies que es trobessin en situació semblant.

Objectius dels grups i característiques dels participants

La finalitat del treball grupal és crear un espai on les famílies comparteixin sen-

timents i experiències, així com fomentar les capacitats d'observació i de pensament dels participants, competències parentals imprescindibles en especial per fer front a realitats inesperades que comporten nivells alts d'ansietat i de dolor psíquic.

En concret, els objectius que persegueix el grup són:

- Promoure el contacte entre famílies adoptants amb experiències de parentalitat semblants.
- Abordar les ansietats que sorgeixen en la criança d'un infant (tant ansietats universals com específiques de l'adopció i les derivades de les necessitats especials dels infants).
- Afavorir en la família l'acceptació del fill adoptiu, amb els seus trets diferencials.

Els grups de treball van ser dos. Un primer grup format per set famílies que tenien infants amb alteracions de conducta importants, com ara alta impulsivitat i maneig deficient de l'agressivitat, conducta desafiant, baixa tolerància a la frustració, gran ansietat de separació i dificultats en les relacions socials i amb les figures d'autoritat. I un segon grup de sis famílies amb infants que havien rebut un diagnòstic clínic com síndrome d'alcoholisme fetal, trastorn de l'espectre autista, síndrome X fràgil i disminució intel·lectual d'etiologia desconeguda. Cal destacar que, en el moment de la proposta, no existien (o n'hi havia pocs) indicadors de risc que pronosticassin les greus dificultats que apareixeran posteriorment.

Les edats dels infants oscil·laben entre els 3 i els 11 anys, i el temps de convivència amb la família variava d'un a cinc anys.

Organització i metodologia de treball

Es van organitzar 10 sessions de treball per a cada grup, a raó d'una cada tres setmanes. Posteriorment va programar-se una trobada als cinc mesos d'acabar l'experiència. A més, en un dels grups, després de la 10a sessió es va fer una cloenda-berenar en la qual també van participar els infants. En totes les sessions es convidà els dos membres de la parella; en general, la participació va ser alta i motivada.

Cada grup fou conduït per una treballadora social i una psicòloga, i la durada de les sessions va ser de 90 minuts. Eren grups tancats. A partir d'una preselecció feta per l'equip tècnic, es va oferir a un conjunt de famílies la possibilitat de participar en l'experiència grupal i finalment van ser les mateixes famílies qui de manera voluntària van decidir formar-ne part.

Es van fer servir dinàmiques de grup que requerissin una participació activa: discussió de documentació tant en grup gran com en petit grup, visionat i anàlisi de curtsmetratges i activitats conjuntes infant/acollidors (per ser realitzades en el període intersessions).

Temes de treball

Abans d'iniciar les sessions de grup, es va administrar un qüestionari a les famílies participants amb l'objectiu de programar les temàtiques d'interès. D'aquests temes, els que major discussió i interès van generar en tots dos grups van ser l'acceptació del fill, l'abandonament, l'escola, i el sentiment d'identitat i l'autoestima.

1) Acceptació del fill. El punt de

■ **El punt de partida de la majoria de famílies participants era d'acceptació de les dificultats presents en els seus fills.**

partida de la majoria de famílies participants era d'acceptació de les dificultats presents en els seus fills. En d'altres la utilització de la idealització de la situació (“tinc un fill perfecte”, “és el millor que em podia haver passat”) era una mesura defensiva davant el dolor per l'acceptació autèntica de la dificultat. Finalment, una minoria de famílies encara es trobava en procés d'acceptació del diagnòstic clínic i/o de les dificultats dels seus fills; tal com expressava una família després de tres anys de convivència amb l'infant: “ho estem mastegant però no ens ho podem empassar, nosaltres volíem un infant sa. Potser hagués estat millor no adoptar”. En tot cas, acceptar el fill o la filla requereix assumir la incertesa de la seva evolució, tot afavorint que les expectatives dels adults siguin més realistes. En aquest sentit, una mare manifestava: “ara va tot millor, no sé si és perquè el nen està millor o perquè nosaltres hem acceptat el fill que tenim”.

2) Abandonament. El treball es va destinar a transmetre la vivència interna d'una falla bàsica relacionada amb l'abandonament. Al grup d'alteracions conductuals, algunes famílies relacionaven les dificultats actuals dels seus fills amb les negligències i l'abandonament que havien patit en el període inicial de la seva vida, mentre que d'altres no entenien la relació entre el comportament disruptiu del seu fill i el fet adoptiu (“No ens direu ara que el meu fill és així perquè és adoptat? Hi ha

molts nens biològics que també són complicats a classe”). Pel que fa al grup de necessitats especials, a les primeres sessions s'obviava la importància de l'abandonament en la situació actual dels seus fills. Tota la problemàtica es relacionava amb el diagnòstic. Progressivament, la consciència de tots els participants d'aquest grup va augmentar en relació amb la temàtica abordada, així com reconèixer estratègies desplegades pels infants per defensar-se d'aquest dolor, com ara la idealització de la mare biològica o no voler parlar del tema. Són representatives les frases següents, recollides en el transcurs de les sessions: “Gràcies al grup he pogut entendre que el meu fill pateix per culpa de l'abandonament”, “estem edulcorant la realitat, ensucrar-la no porta enlloc” o “...el nen ha manifestat que com que ara ja tindrà DNI podrà agafar un avió i anar a buscar la seva mare biològica. Vol demanar-li per què el va abandonar i avui en dia ell pateix tant”.

■ **Reconèixer estratègies desplegades pels infants per defensar-se d'aquest dolor, com ara la idealització de la mare biològica o no voler parlar del tema.**

3) Escola. Tots els participants coincideixen en el rebuig sentit per part de l'entorn social, exemplificat sobretot en actituds d'incomprensió de l'escola vers el fet adoptiu i vers els problemes dels seus fills i filles. Es relata el “suplici” dels deures, les energies esmerçades per part de les famílies perquè els nens estiguin al nivell del grup-classe, la incomprensió d'al-

guns docents, els comentaris d'altres famílies... També es destaca que no totes les escoles adopten el mateix enfocament davant els problemes d'aprenentatge que tenen aquests infants ni tenen els mateixos recursos per afrontar la diversitat.

4) Sentiment d'identitat i autoestima dels infants. Les repercussions que en el sentiment d'identitat i l'autoestima té el fet de "ser diferent" és una preocupació important en aquelles famílies que tenen acollits els nens i les nenes de més edat, alguns ja preadolescents. Els infants tenen un sentiment devaluat de les pròpies capacitats i recursos en relació amb el seu grup de referència, ("jo sóc diferent dels altres, tinc una manera diferent d'aprendre", "tu voldries que la teva filla fos una altra"), o bé expressament s'aparten de situacions en les quals preveuen que fracassaran o no tindran una actuació semblant a la dels iguals, amb una tendència important a inhibir-se i a abandonar.

Valoració de l'experiència

Mitjançant un qüestionari elaborat *ad hoc*, les famílies han valorat favorablement l'assistència al grup, l'han considerat adequada i molt recomanable en el conjunt del seguiment. A grans trets, els participants de tots dos grups consideren que la intervenció grupal per una banda ha afavorit la comprensió de les necessitats que presenta el seu fill o filla, i per l'altra ha augmentat el seu empoderament ("El grup m'ha possibilitat que pugui enfrontar-me amb més seguretat amb el tutor i demanar-li que tots els professionals que atenen el meu fill es coordinin"). Des de la perspectiva dels professionals, el treball en

grup permet en les famílies participants una major elaboració dels orígens, copsar l'impacte de l'abandonament sobre el desenvolupament, i potenciar les capacitats parentals d'observació i pensament.

Així, el treball en grup és una eina de prevenció, especialment en aquells casos en què els infants tenen dificultats importants en el desenvolupament. Prevenció que a curt i mitjà termini té a veure amb la presa de consciència i l'adaptació de la família a una realitat inesperada i no buscada, així com amb la resposta emocional que són capaços de proporcionar a l'infant.

Però també és una eina de prevenció a llarg termini. La prevenció a mitjà i llarg termini en famílies adoptants és cabdal per evitar el fracàs en l'adopció. Berástegui (2008) contempla com a factors de risc associats al retorn de l'infant que el nen o la nena tingui antecedents familiars de trastorn mental, que hi hagi hagut exposició fetal a l'alcohol o les drogues, i presència de problemes emocionals i/o de conducta importants. Pel que fa a factors de risc en la família adoptant, destaca les expectatives poc realistes vers l'adopció i la manca de suport extern a la família en la seva

■ Pel que fa a factors de risc en la família adoptant, destaca les expectatives poc realistes vers l'adopció.

tasca. Per la seva banda, Galli i Viero (2001) emfatitzen la importància de detectar, en el procés de valoració de sol·licitants a l'adopció, experiències vitals o característiques de personalitat contraindicades per dur a terme aquest procés. Per a aquests

autors, l'esforç dels tècnics ha de dirigir-se a una anàlisi més acurada del procés de dol del fill biològic no concebut i als mecanismes de defensa que impedeixen l'elaboració adequada d'aquesta experiència vital que determina clarament el procés de vinculació amb l'infant adoptat. En aquest sentit el risc augmenta si ens trobem amb infants que, per les mancances afectives en etapes primerenques, desenvolupen una patologia que requereix implicació personal, responsabilitat i cura afectuosa per part de famílies, que han d'estar lliures de càrregues emocionals no elaborades.

Entre les mesures per prevenir les adopcions truncades, Berástegui (2008) des-

taca gaudir de bons serveis postadoptius i potenciar associacions de famílies adoptives on poder rebre ajut i suport d'altres famílies que hagin viscut situacions semblants.

El nostre parer és que la intervenció grupal incideix en els factors de risc relatius a la família adoptant i en les dificultats emocionals i conductuals d'infants i adolescents, ja que la dinàmica de grup posa en evidència conflictes que dificulten el procés de vinculació entre infant i adult. En aquest context, el grup esdevé una eina de prevenció, ja que ofereix contenció, escolta i reflexió als seus membres, ajusta les expectatives dels seus integrants i possibilita la modificació de pautes relacionals i educatives.

Bibliografia

- BERÁSTEGUI, A. *Los retos de la adopción: balance y perspectiva*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, 2008.
- GALLI, J. i VIERO, F. *El fracaso en la adopción*. Madrid: Grupo 5 Acción y gestión social, 2001. 978-8493579500.
- RUBIO, M. J. i VARAS, J. *El análisis de la realidad en la intervención social. Métodos y técnicas de investigación*. Madrid: Ed. CCS, 1997. 978-8483168516.